

МОН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова Диримальної комісії,
в.о. ректора Національного
транспортного університету

Микола ДМИТРИЧЕНКО

04 2023 р.

ПРОГРАМА
вступного іспиту зі спеціальності для вступу
на навчання для здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 183 «Технології захисту навколишнього середовища»
(освітньо-наукова програма «Технології захисту навколишнього
середовища»)

Київ – 2023

Програму вступного іспиту розроблено предметною комісією для проведення вступного іспиту зі спеціальності для вступу на навчання для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 183 «Технології захисту навколишнього середовища» (освітньо-наукова програма «Технології захисту навколишнього середовища»).

Голова предметної комісії
д-р техн. наук, професор

Вікторія ХРУТЬБА

« 12 » 04 2023 р.

Розглянуто та схвалено на засіданні Вченої Ради автомеханічного факультету 12 квітня 2023 року, протокол № 10.

Голова Вченої Ради,
декан автомеханічного факультету
канд. техн. наук, доцент

Олександр ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ

« 12 » 04 2023 р.

ЗМІСТ

Загальні положення	4
1. Технології впровадження сучасних систем екологічного та енергетичного менеджменту	5
2. Технології захисту природних компонентів довкілля	7
3. Природоохоронне законодавство та екологічне право	10
4. Технології поводження з відходами в транспортній галузі	12
5. Моніторинг довкілля та методи обробки екологічної інформації	14
Критерії оцінювання підготовленості вступників	17

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Вступний іспит зі спеціальності для вступу на навчання для здобуття ступеня доктора філософії на основі раніше здобутого освітнього ступеня магістра (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста) (7 рівень Національної рамки кваліфікацій, далі – НРК7) передбачає перевірку здатності до опанування освітньої програми третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти на основі здобутих раніше компетентностей.

Програма вступного іспиту зі спеціальності для вступу на навчання для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 183 «Технології захисту навколишнього середовища» (освітньо-наукова програма «Технології захисту навколишнього середовища») на основі НРК7 розроблена предметною комісією на основі освітньої програми рівня вищої освіти магістра за спеціальністю 183 «Технології захисту навколишнього середовища» (освітньо-професійна програма «Технології захисту навколишнього середовища») у Національному транспортному університеті.

Вступний іспит зі спеціальності проводиться у письмовій формі.

Білет вступного іспиту зі спеціальності містить три запитання за програмою вступного іспиту.

Відповіді на запитання вступник наводить на бланках письмової відповіді.

1. ТЕХНОЛОГІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ СИСТЕМ ЕКОЛОГІЧНОГО ТА ЕНЕРГЕТИЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

1. Основи екологічного та енергетичного менеджменту

Основні принципи й елементи систем екологічного управління та енергетичного менеджменту. Британський стандарт у сфері екологічного менеджменту BS 7750, система екологічного менеджменту і аудиту EMAS. Міжнародні стандарти системи екологічного управління серії ISO 14000. Міжнародної стандартизації у сфері енергетичного менеджменту.

2. Нормативно-правове забезпечення екологічного та енергетичного менеджменту

Основи законодавства про охорону навколишнього природного середовища та у сфері енергозбереження. Ідентифікація законодавчих і нормативно-правових вимог функціонування підприємства. Вимоги до проведення попереднього екологічного аналізу та аналізу енергоспоживання підприємства: підготовка до аналізу, збирання даних, аналізування інформації, звітність. Визначення екологічних аспектів діяльності підприємства. Особливості процедури визначення та оцінювання суттєвих екологічних аспектів.

3. Екологічна політика та програма підприємства. Програма підвищення енергоефективності діяльності підприємства.

Екологічна політика відповідно до вимог ДСТУ ISO 14001:2015. Екологічні цілі й завдання підприємства. Цільові та планові екологічні показники. Розроблення екологічної програми підприємства. Взаємозв'язок між екологічними аспектами, політикою, цілями і завданнями та програмою.

Енергетична політика підприємства Впровадження енергоощадних заходів для підвищення енергетичної ефективності агрегатів та систем підприємства.

4. Документація систем екологічного та енергетичного менеджменту

Характеристика документації. Керівні, стратегічні, розпорядчі та організаційні документи. Внутрішні нормативні документи. Зовнішні нормативні документи. Звітні документи. Інформаційні довідкові документи. Управління записами. Характеристика процесів, процедур і робочих інструкцій.

5. Основи проведення екологічного та енергетичного аудитів на підприємстві

Основні етапи проведення екологічного та енергетичного аудитів. Вимоги до організації робіт з екологічного та енергетичного аудиту. Збирання документальної інформації та інструментальне обстеження підприємства під час проведення екологічного та енергетичного аудитів.

Рекомендована література

Основна

1. Барабаш О.В. Оцінювання ефективності функціонування систем екологічного управління суб'єктів господарювання : [монографія] / Олена Василівна Барабаш. – Київ, 2020. – 236 с.
2. Буркинский Б.В. Экологизация политики регионального развития / Б.В. Буркинский, Н.Г. Ковалева. – Одесса : ИПРЭЭИ НАН Украины, 2002. – 328 с.
3. Вічевич А.М. Екологічний маркетинг : навч. посіб. / А.М. Вічевич, Т.В. Вайданич, І.І. Дідович. – Львів : УкрДЛТУ, 2002. – 248с.
4. Екологічний менеджмент : навчальний посібник. / [М.Ф. Дмитриченко, М.М. Дмитрієв, В.П. Матейчик та ін.]. – Київ : НТУ. 2010. – 224 с.
5. Барабаш О.В. Особливості моделей впровадження та функціонування системи екологічного управління на промислових підприємствах / О.В. Барабаш // Збірник наукових праць Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова. – 2019. – Вип. 1 (475). – С. 237–242.
6. Міронова Н.Г. Екологічна стандартизація і сертифікація : навчальний посібник / Н.Г. Міронова, Г.А. Білецька. – Львів : Новий Світ. – 2000, 2018. – 140 с.
7. Посібник з муніципального енергетичного менеджменту : посібник / Є.М. Іншеков, Є.Є. Нікітін, М.В. Тарновский, А.В. Чернявський. – К. : Поліграф плюс, 2014. – 238 с.
8. Сапожников С.В. Основи енергетичного менеджменту : конспект лекцій / С.В. Сапожников. – Суми : Сумський державний університет, 2015. – 163 с.
9. EU Energy trends to 2030 – Update 2009. Brussels: European Commission, Directorate-General for Energy and Transport, 2010. – 180 p.

Додаткова

1. Barabash O., Weigang G. Mathematical Modeling of the Summarizing Index for the Biosystems Status as a Tool to Control the Functioning of the Environmental Management System at Business Entities / O. Barabash, G. Weigang // Mathematical Modeling and Simulation of Systems (MODS'2020). 2020. – Vol. 1265. – P.56–66
2. Денисюк С.П. Формування політики підвищення енергетичної ефективності – сучасні виклики та європейські орієнтири / С.П. Денисюк // Енергетика: економіка, технології, екологія. – 2013. – № 2. – С. 7–22.

2. ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ ПРИРОДНИХ КОМПОНЕНТІВ ДОВКІЛЛЯ

1. Регулювання водних ресурсів

Проектування водоскидних споруд. Вплив водосховищ на навколишнє середовище. Процес ерозійного впливу на водні ресурси. Джерела забруднення природних водних об'єктів. Стічні води та характеристика їх шкідливих домішок.

2. Забруднення і виснаження водних джерел

Загальні і гранично-допустимі показники забрудненості води. Нормативно-правові основи охорони водних ресурсів. Організація водоохоронних зон. Напрями боротьби із забрудненням водних об'єктів промисловими стоками та побутовими водами.

3. Принципові положення очищення води

Самоочищення води в річках і водоймах. Фізичний та хімічний механізми очищення. Біохімічне очищення. Схеми очищення стічних вод. Використання міських очищених стоків на виробничих підприємствах. Класифікація споруд. Аеротенки. Оксітенки. Біофільтри. Біоплато.

4. Фізико-хімічні способи очищення та знезаражування води

Принципи дії очисних споруд. Пісковловлювачі. Відстійники. Просвітлювачі. Гідроциклони. Флотація. Сорбція та іонний обмін. Екстракція. Біологічне очищення. Природне очищення. Очищення у штучних умовах. Нафто- і жироловліювачі. Очищення фільтруванням. Види фільтрів. Біологічні ставки. Біофільтри. Біоплато. Анаеробне зброджування.

Хлорування води. Озонування та знезаражування іонами важких металів. Хіміко-механічне знезаражування. Умови скидання стічних вод у поверхневі водні джерела.

5. Технології обробітку ґрунту

Основні технології обробітку ґрунту. Наукові основи, досягнення та завдання обробітку ґрунту. Фізико-хімічні (технологічні) властивості ґрунту. Технологічні процеси, заходи та системи обробітку ґрунту. Заходи основного обробітку ґрунту. Заходи і способи поверхневого обробітку ґрунту. Мінімізація та системи обробітку ґрунту.

6. Забезпечення та відтворення родючості ґрунтів

Законодавче, нормативне та нормативно-методичне забезпечення. Особливості забезпечення заходів зі збереження і відтворення родючості ґрунтів в умовах зрошуваного землеробства. Наукове забезпечення заходів для збереження і відтворення родючості ґрунтів за рахунок технологій виробництва органічних добрив у галузі тваринництва. Економічне стимулювання раціонального використання земель і відтворення родючості ґрунтів.

7. Поширення, механізми та чинники формування ерозії. Основи боротьби з ерозією ґрунтів

Поширення ерозії на території України. Механізми та чинники ерозії і дефляції ґрунтів. Основи боротьби з ерозією ґрунтів.

9. Порушені землі, як об'єкт рекультивації. Основні напрями рекультивації.

Рекультивація земель. Порушення земної поверхні у процесі геологорозвідувальних робіт. Порушення земель у процесі відкритих розробок родовищ корисних копалин. Гірничотехнічна рекультивація земель. Біологічна рекультивація земель. Сільськогосподарська рекультивація земель. Лісова рекультивація земель.

10. Методи очищення газових викидів сухими пиловловлювачами

Пилоосаджуючі камери. Інерційні пиловловлювачі. Циклони. Загальна характеристика конструкції циклонів. Циклони загального призначення. Прямоточні циклони. Групові і батарейні циклони. Вихрові та динамічні пиловловлювачі.

11. Методи мокрого очищення газових викидів від пилу

Класифікація обладнання для мокрого пиловловлювання. Порожнисті газопромивачі. Насадкові газопромивачі. Пінні пиловловлювачі. Ударно-інерційні газопромивачі. Газопромивачі відцентрової дії. Швидкісні газопромивачі.

12. Методи для абсорбційного очищення газових викидів від газо- й паро-подібних речовин

Класифікація технологічного обладнання для абсорбційного очищення газових викидів. Поверхневі насадкові абсорбери. Барботажні абсорбери. Розпилювальні абсорбери. Механічні розпилювальні газопромивачі.

13. Засоби для адсорбційного очищення газових викидів від газо- й пароподібних речовин

Класифікація технологічного обладнання для адсорбційного очищення газових викидів. Адсорбери з нерухомим шаром адсорбенту. Адсорбери з рухомим шаром адсорбенту. Адсорбери з киплячим шаром адсорбенту. Адсорбери з віброкиплячим шаром адсорбенту.

14. Засоби для каталітичного очищення газових викидів

Класифікація апаратів для каталітичного очищення газів. Апарати з фільтруючим шаром. Термокаталітичні реактори з фільтруючим шаром. Апарати з киплячим шаром каталізатора. Реактор з пиловидним каталізатором.

Рекомендована література

Основна

1. Дорошенко В.В. Водні ресурси та їх охорона : навчальний посібник / В.В. Дорошенко, І.Г. Коцюба, Т.О. Єльнікова. – Житомир : Вид. О.О. Євенок, 2017. – 264 с.
2. Бакка М.Т. Гідрологія, регулювання та охорона водних ресурсів / М.Т. Бакка, В.В. Дорошенко. – Житомир : ЖДТУ, 2003. – 125 с.
3. Інженерна екологія. Ч. II. Гідросфера / Шелудченко Б.А., Дорошенко В.В. і інш. – Житомир : Волинь, ДАУ, 2001. – 220 с.
4. Бакка М.Т. Очисні споруди і пристрої / М.Т. Бакка, В.В. Дорошенко. – Житомир : ЖДТУ, 2005. – 180 с.
5. Левківський С.С. Раціональне використання і охорона водних ресурсів / С.С. Левківський, М.М. Падун. – К. : Либідь, 2006. – 280 с.
6. Хільчевський В.К. Основи гідрохімії / В.К. Хільчевський, В.І. Осадчий, С.М. Курило. – К. : Ніка-Центр, 2012. – 312 с.
7. Запольський А.К. Водопостачання, водовідведення та якість води. – К. : Вища школа, 2005. – 671 с.
8. Транспортна екологія [текст] : навчальний посібник / [О.І. Запорожець, С.В. Бойченко, О.Л. Матвєєва та ін.] ; за заг. редакцією С.В. Бойченка. – К. : Центр учбової літератури, 2017. – 508 с.
9. Гринчишин Н.М. Реабілітація ґрунтів, забруднених аварійними виливами нафтопродуктів / Н.М. Гринчишин // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.7. – С. 43–49.
10. Наукові та прикладні основи захисту ґрунтів від ерозії в Україні : монографія / [Балюк С.А., Тімченко Д.О., Гічка М.М. та ін.]. – Харків. – 2010. – 538 с.
11. Панас Р.М. Рекультивация земель : навч. посібник / Р.М. Панас. – Вид. 2-ге стереотипне. – Львів : Новий світ, 2007. – 224 с.
12. Михайленко Г.Г. Новые распыливающие устройства в системах промышленной пылегазоочистки / Г.Г. Михайленко. – Одесса : Астропринт, 2008. – 116 с.
13. Панасенко А.И. Технология очистки от аэрозолей / А.И. Панасенко. – ДонНТУ, 2008. – 119 с.
14. Герасимов О.І. Теоретичні основи технологій захисту навколишнього середовища : навч. посібник / О.І. Герасимов. – Одеса : ТЕС, 2018. – 228 с.
15. Інженерна екологія : навч. посіб. / [Снітинський В.В., Мазурак О.Т., Саницький М.А., Мазурак А.В.]. – Львів, 2010. – 375 с.

Додаткова

1. Vitalina Lukianova, Oleksandr Trofymchuk, Yevheniia Anpilova / Environmental Safety of Motor Transport Enterprises within the Urban Areas // Journal of Ecological Engineering 2020; 21(4): 231–236.

2. Лук'янова В.В. Вилучення барвників та поверхнево-активних речовин з водних розчинів / Лук'янова В.В. // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Екологічні засади збалансованого регіонального розвитку». – м. Івано-Франківськ, 2016. – С. 198–201.

3. Радовенчик Я.В. Фізико-хімічні методи доочищення води : підручник з грифом Вченої ради НТУУ «КПІ» / Я.В. Радовенчик, М.Д. Гомеля. – К. : «Кондор-Видавництво», 2016. – 264 с.

3. ПРИРОДООХОРОННЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

1. Екологічні права та обов'язки громадян України. Право власності та природокористування

Екологічне право як галузь права: загальна характеристика. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси. Право природокористування. Правові засади управління в галузі охорони довкілля. Юридична відповідальність за порушення еколого-правових норм.

2. Правове регулювання охорони атмосферного повітря

Атмосферне повітря як об'єкт правового регулювання, охорони та використання. Правове регулювання стандартизації і нормування у галузі охорони атмосферного повітря. Відповідальність за правопорушення у сфері охорони атмосферного повітря.

3. Правовий режим використання та охорони водних ресурсів

Води як об'єкт правової охорони та використання. Право водокористування і його види. Нормативно-правова база використання і охорони вод. Державне управління та нормування в галузі використання та охорони вод і відтворення водних ресурсів. Відповідальність за порушення водного законодавства.

4. Правовий режим використання та охорони земель

Земля як об'єкт правової охорони та використання. Склад земельного фонду України та правовий режим цільового використання окремих категорій земель. Державне управління і контроль у сфері використання та охорони земельних ресурсів. Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства.

5. Правовий режим використання та охорони об'єктів тваринного та рослинного світу

Тваринний та рослинний світ як об'єкти правової охорони та використання. Правові основи використання тваринного та рослинного світу. Правове регулювання охорони, раціонального використання і відтворення тваринного і рослинного світу. Управління та контроль у галузі охорони,

використання і відтворення тваринного і рослинного світу. Юридична відповідальність за порушення фауністичного законодавства.

6. Міжнародне екологічне право

Загальна характеристика міжнародного та європейського екологічного права. Інституційна система управління у сфері навколишнього середовища на міжнародному та європейському рівнях. Міжнародна та європейська правова охорона водного середовища. Міжнародна та європейська правова охорона атмосферного повітря. Міжнародна та європейська правова охорона біологічного різноманіття, історичної і культурної спадщини.

7. Нормативно-правові документи забезпечення природоохоронного законодавства в транспортній діяльності

Стратегія сталого розвитку транспорту. Нормативно-правові вимоги до екологічності транспортних засобів. Екологічні вимоги під час будівництва, ремонту та експлуатації доріг. Оцінка впливу на довкілля транспортних споруд.

Рекомендована література

Основна

1. Андрейцев В.І. Екологічне право і законодавство суверенної України: проблеми реалізації державної екологічної політики : монографія / Дніпропетровськ : Національний гірничий університет, 2011. – 373 с.
2. Екологічне право України : підручник / За ред. А.П. Гетьмана, М.В. Шульги. – Харків : Право, 2009. – 328 с.
3. Середницька І.А. Екологічне право (в схемах) Альбом схем : наочний посібник / І.А. Середницька. – Одеса : ОДУВС, 2016. – 81 с.
4. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. № 41-ВР [Електронний ресурс]. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.
5. Земельний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 2002, № 3-4-ВР [Електронний ресурс]. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
6. Водний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 1995, № 24-ВР [Електронний ресурс]. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Кодекс України «Про надра». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 36-ВР [Електронний ресурс]. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Закон України «Про природно-заповідний фонд України». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 34-ВР [Електронний ресурс]. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>

9. Закон України «Про охорону атмосферного повітря». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 50-ВР [Електронний ресурс]. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text>

10. Закон України «Про відходи». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 36-37-ВР [Електронний ресурс]. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80#Text>

11. Закон України «Про рослинний світ». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 22-23-ВР [Електронний ресурс]. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-14#Text>

12. Закон України «Про тваринний світ». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 14-ВР [Електронний ресурс]. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text>

Додаткова

1. Загальноєвропейська програма по транспорту, навколишньому середовищу та охороні здоров'я. Оцінка досягнутого прогресу : ЕСЕ/АС.21/1. – Женева : Організація об'єднаних націй, 2008. – 28 с.

2. Бригадир І.В. Правове регулювання забезпечення екологічної безпеки в галузі автомобільного транспорту : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Іван Васильович Бригадир; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2008 – 142 с.

3. Директива 2000/53/ЄС від 18 вересня 2000 року про «старі» транспортні засоби, яка була змінена Рішенням Комісії 2002/252/ЄС // О.І. 2002, L 309. – 27.11.2001. – С. 22 – 30.

4. Хрутьба В.О., Спасіченко О.В. Використання міжнародного досвіду для забезпечення екологізації міських транспортних систем // Актуальні напрями розвитку технічного та виробничого потенціалу національної економіки : монографія / за ред. В.О. Пінчук, Г.С. Прокудіна. – Дніпро : Пороги, 2021. – С. 312–327.

4. ТЕХНОЛОГІЇ ПОВОДЖЕННЯМ З ВІДХОДАМИ В ТРАНСПОРТНІЙ ГАЛУЗІ

1. Сучасний стан та основні проблеми утворення відходів

Відходи виробництва та споживання. Утворення, збір, накопичення, зберігання та первинна обробка відходів. Міжнародне законодавство для управління відходами. Міжнародний досвід управління системами поводження з відходами.

2. Особливості поводження з відходами в Україні

Нормативно-правова база поводження з відходами в Україні. Організаційна структура державної, регіональної та місцевої системи

управління поводження з відходами. Програми та проекти поводження з відходами. Технології збору, накопичення, зберігання та первинної обробки відходів. Особливості поводження з відходами як вторинних ресурсів і альтернативного джерела енергії.

3. Еколого-логістичні системи для управління поводження з відходами

Логістика управління поводженням з твердими побутовими відходами. Управління комунікаціями в системі управління твердими побутовими відходами. Збереження ресурсів та енергії при рециклінгу та утилізації відходів в Регіональних програмах (планах) поводження з твердими побутовими відходами. Еколого-економічне обґрунтування вибору перевізника твердими побутовими відходами та маршруту транспортування їх в місця утилізації.

4. Поводження з небезпечними відходами

Шляхи поводження з небезпечними відходами. Управління потоками специфічних відходів (відходи упаковки, відходи електричного та електронного устаткування, використані батареї, відходи медичних закладів). Особливості управління потоками специфічних відходів в Україні та країнах світу. Управління відходами сільськогосподарського виробництва: утилізація пестицидів. Отримання та утилізація біогазу з відходів.

5. Поводження з відходами транспортної діяльності

Відходи транспортної діяльності. Шляхи поводження з відходами транспортних підприємств. Відходи дорожньої діяльності. Комплексний підхід щодо управління відходами транспортно-дорожнього комплексу. Управління відходами, що використовуються як вторинна сировина в транспортному комплексі.

Рекомендована література

Основна

1. Радовенчик В.М. Тверді відходи: збір, переробка, складування / В.М. Радовенчик, М.Д. Гомеля. – К. : Кондор, 2010. – 549 с.
2. Закон України «Про відходи», №187/98 – ВР від 05 березня 1998 р.
3. Національна стратегія поводження з твердими побутовими відходами в Україні. Звіт про існуючу ситуацію в секторі та стратегічні питання / Датське екологічне співробітництво з країнами Східної Європи (БАКСЕЕ) Міністерство навколишнього середовища, Данія Державний комітет України з питань житлово-комунального господарства. – 2004. – 220 с.
4. Хрутьба В.О. Формування екологічної культури населення в проектах і програмах поводження з відходами : конспект лекцій / В.О. Хрутьба, В.П. Матейчик. – К. : НТУ, 2013. – 52 с.

5. Екологічна безпека : підручник / Шмандій В.М. та ін. – Херсон : Олді-плюс, 2013. – 366 с.

6. Левченко М. О. Менеджмент безпеки : навч. посіб. – К. : Персонал, 2016. – 406 с.

Додаткова

1. Охорона навколишнього середовища. Екологічна безпека. Законодавство, методики, рекомендації : практич. посіб. / [Упоряд. Григоренко А.В, Григоренко Л.С.]. – К. : ЦУЛ, 2016. – 288 с.

2. Хрутьба В.О. Основи управління проектами і програмами поводження з відходами в транспортно-дорожньому комплексі : монографія. – К. : НТУ, 2013. – 192 с.

3. Управління та поводження з відходами : підручник / [Шаніна Т.П., Губанова О.Р., Клименко М.О. та ін.] ; за ред. проф. Т.А. Сафранова, проф. М.О. Клименка. – Одеса : Одеський державний екологічний університет, 2011. – 258 с.

5. МОНІТОРИНГ ДОВКІЛЛЯ ТА МЕТОДИ ВИМІРЮВАННЯ ПАРАМЕТРІВ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

1. Моніторинг довкілля як галузь екологічної науки і природоохоронної діяльності

Моніторинг як система спостережень за впливом на довкілля антропогенних факторів. Організація спостережень за станом природного середовища. Розподіл функцій моніторингу по різних відомствах. Державна система моніторингу довкілля.

Задачі, рівні і складові моніторингу. Принципи класифікації систем моніторингу. Екологічний моніторинг і його завдання. Фоновий моніторинг, його роль в оцінюванні і прогнозуванні глобального стану біосфери. Глобальна система моніторингу навколишнього середовища. Кліматичний моніторинг і його завдання.

Кількісні показники забруднення довкілля. Організація моніторингу навколишнього природного середовища в Україні.

2. Моніторинг забруднення атмосферного повітря

Джерела і наслідки забруднення атмосферного повітря. Загальні вимоги до організації спостережень за забрудненням атмосферного повітря. Види, розміщення і кількість постів спостереження за забрудненням атмосфери. Методи оцінювання забруднення атмосферного повітря, прилади і способи відбору проб. Метеорологічні спостереження при відборі проб повітря. Оцінювання стану атмосферного повітря за результатами спостережень. Екологічне нормування якості атмосферного повітря.

3. Моніторинг забруднення поверхневих вод

Загальні відомості про водні ресурси та показники їх техногенного забруднення. Основні завдання і організація роботи системи моніторингу поверхневих вод.

Принципи організації спостереження і контролювання якості поверхневих вод. Програми спостережень за гідрологічними і гідрохімічними показниками, терміни проведення гідрохімічних робіт на пунктах спостереження. Гідробіологічні спостереження. Гідробіологічні спостереження за якістю води і донними відкладеннями. Прилади і системи контролювання забруднення водного середовища. Оцінювання і прогнозування якості води.

4. Моніторинг вод Світового океану

Джерела і види забруднення океану. Процеси самоочищення морського середовища від забруднюючих речовин. Деградація нафти у морі. Екологічний моніторинг океану. Організація спостережень за станом вод морів і океанів. Завдання і програми спостережень за забрудненням морського середовища.

5. Моніторинг стану ґрунтів

Сучасний стан ґрунтового покриву Землі і антропогенний вплив на нього. Шляхи надходження й особливості міграції забруднюючих речовин у ґрунті. Наукові та організаційні засади створення ґрунтового моніторингу. Критерії оцінювання і види ґрунтово-екологічного моніторингу.

Основні принципи організації спостережень за рівнем хімічного забруднення ґрунту. Особливості організації спостереження і контролювання забруднення ґрунтів пестицидами. Організація моніторингу забруднення ґрунтів важкими металами.

6. Радіоактивне забруднення природного середовища і його моніторинг

Джерела радіоактивного забруднення навколишнього природного середовища. Радіоекологічний моніторинг, його основні складові і завдання. Обстеження забруднених сільськогосподарських угідь і об'єктів ветеринарного нагляду.

7. Моніторинг довкілля на основі спостережень за біологічними об'єктами

Біоіндикація. Біомоніторинг забруднення атмосфери за допомогою рослин. Забруднюючі речовини і їх суміші, які впливають на рослинний покрив. Рослини-індикатори і рослини-монітори. Оцінювання реакції рослин на забруднення. Біомоніторинг ґрунтів і водних ресурсів: рослинні індикатори хімічного складу ґрунту; рослинні індикатори глибини рівня ґрунтових вод; рослинні індикатори хімічного складу ґрунтових вод. Біоіндикація забруднення води.

Рекомендована література

Основна

1. Моніторинг довкілля : підручник / В.М. Боголюбов, М.О. Клименко, В.Б. Мокін та ін. ; під ред. В. М. Боголюбова. [2-е вид., перероб. і доп.]. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 232 с.
2. Клименко М.О. Моніторинг довкілля : підручник / М.О. Клименко, А.М. Прищепа, Н.М. Вознюк. – К. : Академія, 2006. – 360 с.
3. Посудін Ю.І. Моніторинг довкілля з основами метрології : підручник / Ю.І. Посудін. К. : Академія, 2012. – 426 с.
4. Крайнюков О.М. Моніторинг довкілля : підручник / О.М. Крайнюков. – Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2009. – 176 с.
5. Запольський А.К. Моніторинг довкілля : підручник. – Том 2 / [А.К. Запольський, А.П. Войцицький, І.А. Пількевич та ін.]. – Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори-2006». – 360 с.
6. Полетаєва Л.М. Моніторинг навколишнього природного середовища : навчальний посібник / Л.М. Полетаєва, Т.А. Сафранов. – К. : КНТ, 2007. – 171 с.
7. Моделювання і прогнозування стану довкілля : підручник / [В.І. Лаврик, В.М. Боголюбов, Л.М. Полетаєва та ін.] ; під. ред. В.І. Лаврика. – К. : ВЦ Академія, 2010. – 400 с.
8. Моніторинг довкілля : підручник / Боголюбов В.М., Клименко М.О., Мокін В.Б. та ін.; за ред. проф. В.М. Боголюбова. – Вид. 2-ге, переробл. і доповн. – Київ : НУБіПУ, 2018. – 435 с.

Додаткова

1. РД 211.0.8.107-05 «Методичні рекомендації з питань створення систем моніторингу довкілля регіонального рівня» / Варламов Є.М., Юрченко Л.Л., Катриченко Г.М., Єрмоленко Ю.В. – К. : Мінприроди, 2005. – 35 с.
2. Zeiler M. Modeling our World.– ESRI: Redlands, USA, 1999. – 202 p.
3. Сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України: <http://www.menr.gov.ua/>
4. Сайт Інформаційно-аналітичного центру (ІАЦ) Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України: <https://iac-menr.rgdata.com.ua/ShowPage.aspx?PageID=200>
5. Сайт Всеукраїнської громадської організації «Євразійський народний союз» (САНС): www.eea.europa.eu/

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова Приймальної комісії,
в.о. ректора Національного
транспортного університету

Микола ДМИТРИЧЕНКО

« 14 / 04 / 2023 р.

КРИТЕРІЇ

оцінювання підготовленості вступників на вступному іспиті зі спеціальності для вступу на навчання для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 183 «Технології захисту навколишнього середовища» (освітньо-наукова програма «Технології захисту навколишнього середовища»)

Структура оцінки вступного іспиту

Оцінка вступного іспиту (за шкалою від 0 до 100 балів) складається із суми балів, виставлених предметною комісією в результаті перевірки письмової роботи вступника, виконаної ним на вступному іспиті, за відповіді вступника на кожне з 3 запитань білета вступного іспиту.

Порядок оцінювання підготовленості вступників

Оцінку вступного іспиту визначають у такому порядку:

- 1) виставляють бали за відповіді на кожне запитання білета вступного іспиту виходячи із наведених нижче критеріїв оцінювання відповідей;
- 2) обчислюють оцінку вступного іспиту за формулою:

$$O = \sum_{i=1}^3 B_i ,$$

де B_i – кількість балів за відповідь на i -е запитання.

Відповіді у чернетці не перевіряють та до уваги не беруть.

Критерії оцінювання відповідей на запитання

Відповідь на перше запитання білета вступного іспиту (з випробувань технології захисту навколишнього середовища) може бути оцінена балами від 0 до 34, на друге та третє запитання – балами від 0 до 33.

Відповідь на запитання оцінюють таким чином:

від 24 до 34 (33) балів ставлять вступнику, який надав повну, у логічно правильній послідовності відповідь, яка свідчить про всебічні, систематизовані та глибокі знання з поставленого запитання в обсязі

програми рівня вищої освіти магістра з відповідної спеціальності; демонструє здатність вступника вільно оперувати здобутими знаннями: диференціювати та інтегрувати їх, відтворювати та аналізувати отриману інформацію, робити обґрунтовані висновки та узагальнення, виявляти й відстоювати власну позицію, переконливо висловлювати думку та чітко формулювати відповідь. Як правило, таку оцінку отримує вступник, який відповів на запитання не менше ніж на 90 %. Відповідь оцінюють у максимальну кількість балів тільки за умови надання вичерпної відповіді на запитання;

від 16 до 23 балів ставлять вступнику, який надав досить повну, без суттєвих неточностей, у логічно правильній послідовності відповідь, яка свідчить про ґрунтовні та систематизовані знання з поставленого запитання в обсязі програми рівня вищої освіти магістра з відповідної спеціальності; демонструє здатність вступника впевнено оперувати здобутими знаннями: відтворювати та аналізувати отриману інформацію, пояснювати основні закономірності, робити висновки, чітко висловлювати думку та формулювати відповідь. Як правило, таку оцінку отримує вступник, який відповів на запитання на 70–90 %;

від 8 до 15 балів ставлять вступнику, який надав не зовсім повну, із неточностями та окремими незначними помилками, в основному у правильній послідовності відповідь, яка свідчить про задовільні знання з поставленого запитання в обсязі програми рівня вищої освіти магістра з відповідної спеціальності, демонструє здатність вступника відтворювати основний матеріал відповідно до поставленого запитання. Як правило, таку оцінку отримує вступник, який відповів на запитання на 50–70 %;

від 1 до 7 балів ставлять вступнику, який надав фрагментарну, із суттєвими неточностями та принциповими помилками відповідь, яка свідчить про неповноту знань з поставленого запитання в обсязі програми рівня вищої освіти магістра з відповідної спеціальності, демонструє наявність у вступника утруднень при відтворенні інформації відповідно до поставленого запитання. Як правило, таку оцінку отримує вступник, який відповів на запитання менше ніж на 50 %;

0 балів ставлять вступнику, який не надав відповідь на поставлене запитання або надана вступником відповідь не відповідає поставленому запитанню.

Оцінка вступного іспиту від 0 до 59 балів вважається незадовільною.

Голова предметної комісії
д-р техн. наук, професор

Вікторія ХРУТЬБА

« 12 » 04 _____ 2023 р.